

Sobre l'escenari destaca la foto del mestre Benaiges i els seus alumnes de Bañuelos.

L'eterna promesa del mestre

El Paranimf presenta 'El mar, visió d'uns nens que no l'han vist mai'

PAULA BLANQUER

pblanqueradam@mediterraneo.elperiodico.com
CASTELLÓ

A l'escalf de l'estiu de 1934, uns militars revolats van picar a la porta del mestre Antoni Benaiges. Com ell, més de 400 mestres varen ser afusellats els dos primers mesos de la Guerra Civil Espanyola en el que s'estudia com la depuració franquista del magisteri nacional. Uns fets que el 10 de febrer a les 19.30 hores arriben al Paranimf de l'UJI amb *El mar, visió d'uns nens que no l'han vist mai*, de Xavier Bobés i Alberto Conejero.

Benaiges va entrar a l'escola rural burgalesa de Bañuelos de Bureba amb la metodologia Freinet: els alumnes farien literatura amb una impremta. No debades, la passió del mestre pel lliure desenvolupament va fer descobrir el tango o el txa-txa-txa a uns xiquets i xiquetes que escoltaven, per primera vegada, un altre tipus de música que no era la de missa. Pagades amb el sou d'un -considerat- revolucionari, l'impremta i el gramòfon van aterrir als colpistes.

En 2010, assabentat de l'exhumació d'una fossa comuna, un veí de Bañuelos va alçar la mà. «Allà està el mestre del meu poble». Les primeres senyals de la història arriben a un dels seus documentalistes, Sergi Bernal, qui la recupera fragment per fragment durant tretze anys. Confirma que «els alumnes sabien que l'havien assassinat. No es parlava, però va haver-hi una fuga entre ells».

El catedràtic d'Història Contemporània i professor de l'UJI, José Antonio Piqueras, assenyala un tipus d'implicació civil de la guerra: «En quasi tots els municipis hi havia col·laboradors, delators, persones que simpatitzaven amb les forces franquistes i acompanyen als militars o ells mateixos armats feren les detencions».

Un testimoni poc contaminat és el de Felisa, que descrivia en 2012 com un militar franquista es va deixar caure després de la desaparició de Benaiges: «Aquí me habíam dicho que teníam un maestro que decía que no había Dios, que venga aquí y me lo diga a mí». Llavors, deia Felisa que va contestar, però segurament no va dir en veu alta -interpreta Bernal-: «Cómo va a venir si lo habéis matado». En efecte, els colpistes havien trobat a Benaiges, li van arrancar les dents i humiliar mig despulat a bord d'un descapotable pels carretons de Briviesca abans de prostrar-lo en un paredó.

L'obra recupera la figura d'Antoni

Benaiges, un dels mestres afusellats per les tropes de Franco

També Eladio, ja en una edat avançada i sense memòria, ni tan sols sabent nomenar a cap dels seus set germans, sí esmentava el nom del seu mestre. Eladio tenia records tàctils sobre «com es barallaven en classe i es tiraven per terra amb aquell mestre que els hi deixava lliures i no els pegava», explica Bernal. Un poblet enfonsat entre muntanyes socialment i culturalment aïllat, sense carreteres, aigua ni electricitat va acollir l'emergència de la creativitat, allà, als racons d'una aula fortuïtament localitzada en un dels grans objectius de l'Alzamiento.

Malgrat el desconcert de les famílies que entenien que l'èxit de l'educació era l'aprenentatge de memòria i ensenyar els preceptes cristians, els menuts de l'escola rural van farcir a poc a poc uns quaderns amb els seus pensaments, somnis i emocions. Mentrestant, seguia el desconcert dins de les llars. «No els fa estudiar res de memòria, els fa pensar i donar la seua opinió», quedaven d'una peça els familiars, tal com va recollir una investigació de la revista *Sàpiens* amb l'assessorament de la historiadora Queralt Solé.

Afligits per la història, els dramaturgs Bobés i Conejero van crear una obra que s'erigeix en la promesa del mestre a una vintena d'alumnes, que algun dia els portaria a Catalunya per a conèixer el mar. Mai va poder fer aquell viatge.

Ara, s'obri pas la referència del mestre que va aconseguir que uns alumnes foren dignes, no de ser el tema de la literatura, sinó de fer-la amb els seus mateixos qüestionaments. Anotacions i actes genuïns i blancs com imaginar el mar, «molt gran, molt ample i molt profund» a ulls de qui no l'ha vist mai. ■